

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE PROGRAMLANDIRILMIŞ ÖĞRETİMİN TUTUMA, ERİŞİYE VE KALICILIĞA ETKİSİ

Yard. Doç. Dr. Serap EMİR
Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü
e-mail: semir@ibu.edu.tr

ÖZET

Bu araştırmada, Sosyal Bilgiler öğretiminde programlandırılmış öğretimin tutuma, erişime ve kalıcılığa etkisi incelenmiştir. Araştırma Bolu ili Atatürk İlköğretim Okulu 4. sınıf öğrencilerinden iki grup üzerinde ve Sosyal Bilgiler Dersinde yürütülmüştür. Deney grubunda programlandırılmış öğretim uygulanırken, kontrol grubunda geleneksel öğretim yapılmıştır. Araştırma verileri ön-test, son-test, kalıcılık testi ve tutum ölçeğinin uygulanmasıyla toplanmıştır. Bu verilerin analizinde aritmetik ortalama, standart sapma ve "t" testi kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Programlandırılmış Öğretim, Geleneksel Öğretim, Kalıcılık, Tutum

ABSTRACT

In this research study, the effects of programmed learning on achievement, attitude and retention have been investigated in teaching social science subjects. During the research which has been carried out on two different groups and social studies classes with pupils of grade 4 at Atatürk Elementary School in Bolu, while the experimental group was taught by programmed learning, the control group was taught by traditional method. Data have been collected by applying pre-test, post-test, retention test and attitude scale. This data have been analysed by using arithmetic means and standard deviation and "t" test.

Key Words: Programmed Teaching, Traditional Teaching, Retention, Attitude

GİRİŞ

Günümüzün değişen dünyası içinde toplumlar bilgi çağını yaşamaktadırlar ve bilgi toplumu olarak adlandırılmaktadırlar. Toplumlar bireylerin bilgi çağındaki bu ilerlemelere uyum sağlamalarını beklemektedirler. Bunun içinde bireylerin öğrenmeleri gereken davranış

sayısı çoğalmaktadır. Öğrenilmesi beklenen davranış değişikliklerinin gerçekleşebilmesi de bireyin bilgiyi ezberleme yerine kullanmayı öğrenmesine bağlıdır (Emir, 2001). Bilgiyi kullanmayı öğrenmesi de ancak planlı bir eğitim sürecinden geçmekle mümkün olur.

Eğitim **"bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme süreci"**dir (Ertürk, 1998) diye tanımlanmaktadır. İnsanda davranış değişikliği oluşturmak eğitimin konusudur; çünkü eğitim **"çevre ayarlaması yoluyla istendik davranış değişikliği oluşturma süreci"**dir (Sönmez, 1999). Bireyin davranışını değiştirmede geliştiği güzellikten uzak bir plan içerisinde yapılmalıdır.

Bireyde geliştirilmesi planlanan davranışlar eğitim programlarıyla sağlanabilir. Eğitim programları öğrenene ve öğretene yol gösterici nitelikte olmalıdır. Eğitim programı öğrenene okulda ve okul dışında planlanmış etkinlikler yoluyla sağlanan öğrenme yaşantıları düzeneği olarak (Demirel 1997) tanımlanmaktadır. Bu eğitim programları çağdaş gelişmeler bireyin istek ve yetenekleri doğrultusunda geliştirilmelidir.

Eğitim programlarının uygulamada araştırma sonuçlarına göre geliştirilmesine ise program geliştirme (Varış, 1988) denir. Program geliştirme, **"eğitim programlarının hedef içerik, öğrenme öğretme süreci ve değerlendirme öğeleri arasındaki dinamik ilişkiler bütünü"** olarak (Demirel, 1997) tanımlanmıştır. Bu tanımda da vurgulandığı gibi eğitim programının hedef, içerik, öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirme olmak üzere dört ögesi bulunmaktadır.

Eğitim programının öğeleri arasındaki ilişkilerin dinamik olması ve bu yolla öğelerin birbirini etkilediği doğrultusundan hareketle eğitim programının bir ögesinde yapılacak değişimin programın tümünü etkileyeceği varsayımı doğrultusunda öğrenme-öğretme sürecinde işe koşulan etkinliklerin programın verimliliğini etkileyeceği düşünülebilir. Öğrenme-öğretme sürecinin etkililiğini ve verimliliğini artırmak için sürekli araştırmalar yapılmaktadır. Bu araştırmada, Sosyal Bilgiler öğretiminde programlandırılmış öğretimin derse ilişkin tutuma, erişime ve kalıcılığa etkisine bakılmıştır. Bunun için de Sosyal Bilgiler öğretiminin önemi ve programlandırılmış öğretimin ne olduğunun açıklanması gerekmektedir.

Sosyal Bilgiler

Sosyal Bilgiler, toplumsal gerçeklerle kanıtlanmaya dayalı bağ kurma

süreci ve bunun sonucunda elde edilen dirik bilgiler olarak tanımlanabilir(Sönmez, 1998). National Council for the Social Studies (NCSS)'e göre Sosyal Bilgiler, Sosyal Bilimler alanlarını, insan şeref ve haysiyetini korumak amacıyla oluşturulan demokratik bir toplumda bireyin rolünü inceleyen, sosyal olayları ve insan ilişkilerini irdeleyen faaliyet alanlarını kapsamaktadır (Evans & Brueckner, 1990). Erden (1997) ise Sosyal Bilgileri **“ilköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla, sosyal bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanı”**olarak tanımlamıştır.Toplumsal gerçek denildiğinde, toplumsal yaşamı düzenleyen her türlü etkinlik akla gelebilir. İnsanın yaşamında kullandığı ve zorunlu olan, onun daha kolay, rahat, mutlu yaşamasını, kendini gizil güçleri doğrultusunda geliştirip gerçekleştirmesini sağlayan, tüm toplumsal olgular ve ilişkiler bu kavramın kapsamı içerisine girebilir. Sosyal Bilgiler bir disiplin olarak ele alınabilir; çünkü toplumsal yaşamı düzenleyen tüm ilke ve genellemeler bu alanın konusudur(Sönmez, 1998). Bu kadar çok disiplinin bir araya gelmesinden oluşan sosyal bilgilerin öğretimi oldukça önem taşımaktadır.

Sosyal Bilgiler Öğretimi

Her toplum o toplumu oluşturan kişileri kendi hedefleri doğrultusunda yetiştirmek ister. Bu hedefler öncelikle kişinin ve toplumun yaşamını sürdürmesi için gerekli olanlardır. Sosyal Bilgiler öğretiminin genel amacı etkin yurttaş yada birey yetiştirmektir. Etkin bireylerin doğru ve mantıklı karar alma ve problem çözme becerilerine sahip olması gerekir (Barth 1991; Barth & Demirtaş 1997). Demokratik bir toplumda etkin bireylerde bulunması gereken ve her demokratik toplum için geçerli olan bilgi edinme, bilgiyi işleme, inanç ve değerleri inceleme ve katılım becerilerinin bireylerde geliştirilmesi gerekir (Barth, 1991; Barth & Demirtaş, 1997). Bu nedenle Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerden beklenen hedefler karar verme mekanizmasını kullanabilme, ailesini, arkadaşlarını, vatanını, milletini, insanlığı sevebilme, iyi bir tüketici ve üretici olabilme, demokrasiyi benimseyebilme, çok boyutlu düşünebilme, bilimsel yöntemi kullanabilme, ulusun ve insanlığın tarihi ile ilgili temel olguların bilgisi,temel olguları kavrayabilme vb. olabilir. (Ölçüm, 2000; Sönmez, 1999). Öğrencinin kazanması beklenen bu hedef ve hedef-davranışlar Sosyal Bilgiler dersinin Sosyal Bilimlerin bir bileşkesi olarak düzenlenmesini zorunlu kılmaktadır; çünkü bu hedeflerin temelinde insan ve toplum yatmaktadır. Bu hedeflerin davranışsal tanımları yapılmalıdır.Daha sonra bunların öğrenciye nasıl

kazandırılacağı belirlenmelidir. Değerlendirme sonuçlarına göre de öğretim programının etkililiği hakkında karar yargısına ulaşılmalıdır.

Sosyal Bilgiler dersinde amaçlanan bu hedeflere ulaşmak için olgular bir bütünlük içinde verilmelidir. Çocuğun zihinsel gelişimi tümdengelimden tümevarıma doğrudur, bütünü algılar ve onu anlamaya çalışır. Ancak daha sonraki yaşlarda ayrıntıya inebilir. Yaşam bir bütündür ve çocuk tarafından somut işlemler döneminde parça algılayamaz. Günlük yaşamdaki olgular bir bütünlük gösterir. İlköğretim döneminde çocuk günlük yaşamda kullandığı sorunları bir bütünlük içerisinde çözmeye çalışır. Çocuğun yaşamı anlaması, karşılaştığı sorunları çözebilmesi ve elde ettiği bilgi beceri ve duyularını benzer olgu ve olayların çözümünde kullanabilmesi yani bilgiyi transfer edebilmesi için, toplumsal olgu ve olaylar bir bütünlük içerisinde ele alınmalıdır.

Bu ders de davranışları kazandırırken buluş yolu, araştırma-soruşturma yolu, tam öğrenme stratejileri, gösterip-yaptırma, problem çözme, gezi-gözlem, karar verme gibi yöntem vb. teknikler sınıf ortamında kullanılabilir. Sosyal Bilgilerde istendik davranışları öğrenciye kazandırırken işe koşulacak öğrenme-öğretme yönteminin gereği de konuların birleştirilmesini zorunlu kılabilir (Sönmez, 1999). Bu öğretim etkinliklerinin yanı sıra bu araştırmanın konusu olan programlandırılmış öğretim modeli ise Sosyal bilgiler öğretiminde oldukça etkili olmaktadır. Programlandırılmış öğretim bir sentez olup ilk kez Sönmez tarafından kullanılmıştır.

Programlandırılmış Öğretim

Sönmez tarafından 1982 yılında önerilen ve ona göre hazırlanan ders planları düzenlenip uygulanmıştır. Her uygulama sonucuna bakılarak değerlendirilip geliştirilen bu model, doktora, yüksek lisans tezi olarak ve bazı araştırmalarla değişik okullarda ve derslerde denenmiştir. Programlandırılmış öğretim modeli eğitim biliminin ilkelerine göre belirlenmiş hedef davranışlar, içerik, eğitim ve sınav durumundan oluşan dirik bir yapı olarak ele alınabilir (Sönmez, 1998). Her zaman ve koşulda öğretmen, konu, öğrenci, hedef davranışlar, tek tek kişi, toplum, devlet merkeze alınmayarak bazen öğretmen, konu, bazen öğrenci, hedef davranışlar merkeze alınabilir. Kazandırılacak istendik davranışlar mutlak, kesin olmayabilir. İçerik ve dersler her an değişebilir.

Bu eğitim durumunda önce uzak hedefler belirlenebilir ve buradan hareketle eğitimin genel ve özel hedeflerine gidilebilir. Hedefler

belirlendikten sonra hedeflerin göstergesi olan davranışlar saptanabilir. Belirlenen davranışların; uygun öğrenme-öğretme strateji yöntem ve teknikleriyle nasıl kazandırılacağı planlanabilir; bu süreç sonunda bir değerlendirme yapılabilir (Sönmez, 2000). Bilgi düzeyi için sunuş yolu stratejisi ve düz anlatım; kavrama için buluş yolu stratejisi ve güdümlü tartışma; uygulama için ise araştırma-soruşturma stratejisi ve örnek olay ya da gösterip yaptırma yöntemi seçilip kullanılabilir. Birden fazla farklı düzeyde hedef davranışları kazandırabilmek için uygun ve değişik yöntemlerin bir arada kullanılmasını programlandırılmış öğretim sağlayabilir. Tüm bu etkinlikler sürekli olmalıdır. Bunların yanı sıra eğitim sisteminin işlemler basamağında bulunması gereken diğer öğeler de işe koşular. Bu öğeler dönüt, düzeltme, ipucu, pekiştirme, sevgi, katılım, sınıf ortamının fiziksel yapısı, akıl yürütme yolları ve değerlendirmedir (Sönmez, 1999). Sevgi programlandırılmış öğretimin temel değişkenlerinden biridir. Öğrencinin dersi, öğretmenini, arkadaşlarını sevmesini sağlayacak ortamlar düzenlenmelidir. Bu özelliklerden pek çoğu, bir çok öğretim modelinde kullanılabilir.

Bu modelin temele aldığı ilkeler özetle şöyle sıralanabilir:

1. Hiçbir kuram öğrenme ve öğretmeyi tek başına açıklayamamaktadır.
2. Bilişsel, duyuşsal, devinişsel ve sezgisel özellikler tek bir kuram, yöntem ve teknikle kişiye öğretilmemektedir.
3. Her insan aynı davranışı aynı strateji, kuram, yöntem, teknik ve taktikle öğrenmemektedir. Aynı davranışı öğrenmek ve öğretmek için her insan farklı yollar kullanabilmektedir; çünkü insan hem birbirinden farklı, hem bazı bakımlardan benzer, hem de çok boyutlu bir varlıktır.
4. İnsan tek bir etkinlikle öğrenmemektedir. Bu yüzden farklı ve birden fazla etkinlik düzenlenmelidir. Bir çok etkinlik bir arada kullanılıncı davranışlar daha kalıcı olabilmektedir.
5. Davranışın düzeyi ve niteliği değişince farklı strateji, kuram, yöntem, teknik ve taktikler işe koşulabilmelidir.
6. Öğretme ortamında ünite temele alınabilir ve diğer derslerle bağlantısı kurulabilmelidir. Bu dersler Türkçe, Matematik, Fen Bilgisi, Müzik, Resim, Beden Eğitimi dersleridir.

7. Öğrencinin bilgi, beceri, sezgi ve duyguyu bulması , kullanması ve yeniden yaratması sağlanabilmelidir (Sönmez 2000, s.61).

Böylece öğrenciler ezbercilikten kurtulabilir; çünkü insan bu süreçlerle öğrenebiliyor (Sönmez, 2001). Bu görüş programlandırılmış öğretimin uygulandığı çok sayıdaki araştırmalarla kanıtlanmıştır (Alacapınar, 2001; Sönmez, 2000; Kılıç, 2000; Budak, 1998; Acat, 1997; Sivacı, 1997; Eroğlu, 1998; Uçar, 1994).

Bilgi çağındaki insan bilgiyi bulan, üreten, kullanan ve bu bilgiden yeni bilgiler yaratan, kendini gerçekleştiren, çok boyutlu düşünen , yeni yollar, yöntemler bulan ve kullanan bir varlık olabilir. Eğitim bu istendik davranışları kazandırmak için yeni-ten düzenlenip işe koşulabilir (Sönmez 2000, s.54). Programlandırılmış öğretimde bir saatlik derste dinleme, görme, konuşma, tartışma, yazıyla, resimle, hamurla ifade etme uygun ve değişik akıl yürütme yollarını kullanma; anket, görüşme, gözlem, resim, afiş yapma, resim setleri, filmlerle desteklenmiş ortamlar sunma, rol yapma, yaratıcı drama ile öğrendiklerini sınıf ortamlarında gösterme, davranışları içeren şarkıları yazıp besteleme ve söyleme, arkadaşlarıyla birlikte çalışma, öğrendiklerini sergileme, sezgilerini kullanma ve bunları hedef davranışları kazandıracak biçimde düzenleme etkinliklerine yer verilmiştir Programlandırılmış öğretim bir sentez olup ilk defa Sönmez tarafından kullanılmıştır. Tüm strateji, kuram, yöntem ve tekniklerin bir derste nasıl kullanılacağını gösterildiği ve yapılandırılıp sunulduğu bir modeldir (Sönmez, 2001).

Programlandırılmış öğretime göre bir günlük ders planı hazırlanırken şu basamaklara ve ilkelere uyulabilir:

1. O dersin ve ünitenin hedef ve davranışları bilişsel, duyuşsal, devinişsel ve sezgisel olarak saptanmalıdır.
2. Bu hedef ve davranışlarla ilgili içerik düzenlenmelidir. Bu hedef ve davranışları kazandırırken kullanılacak araç ve gereçler belirlenmelidir.
3. Hedef davranışlar belirlendikten sonra belirtke tablosu düzenlenerek, sinama durumları yazılıp ölçme aracı hazırlanmalıdır. Ölçme aracının geçerliliği ve güvenilirliği hesaplandıktan sonra ünite işlenmeden önce öğrencilere verilerek bilişsel, duyuşsal, devinişsel ve sezgisel hazır bulunuşluk düzeyleri saptanmalıdır.

4. Hedef ve davranışları kazandıracak eğitim durumları düzenlenmelidir. Bunun için hedef ve davranışların düzeyine uygun öğrenme-öğretme strateji, kuram, yöntem, teknik ve taktikleri uygulanabilir. Bilgi düzeyindeki hedef davranışlar için sunuş yolu stratejisi, düz anlatım yöntemi, sunu, informal öğretmen konuşması, panel, sempozyum, soru-cevap gibi yöntem ve teknikler kullanılabilir. Kavrama düzeyindeki hedef davranışları kazandırırken buluş yolu stratejisi, güdümlü tartışma, münazara, zıt panel, küçük-büyük grup tartışması vb.; uygulama ve daha üst düzey hedef davranışlar için araştırma-soruşturma stratejisi, örnek olay, karar verme, gösterip yaptırma, proje, kubaşarak öğrenme, gözlem, anket, deney, beyin fırtınası vb. yöntem ve teknikler işe koşulabilir.
5. Ders planı düzenlenirken dikkati çekme, güdüleme, gözden geçirme ve derse geçiş bölümleri düzenlenmelidir.
6. Dersin geliştirme ve işleniş bölümünde yukarıdaki etkinliklere ek olarak dinleme, görme, tartışma, yapıp gösterme ve başkasına öğretme etkinlikleri bir arada kullanılmalıdır. Bir ders süresince tek bir etkinlikle ders işlemek hem öğrencinin dikkatini dağıtmakta, hem de istedik davranışları kazandırmada etkili olamamaktadır. Bunun için öğretmenin resim setleri, yansılar, tablolar, panolar, çok kısa filmler vb. üzerinde öğrencileri konuşturması hem dinleme, hem de görme etkinliğini içerir. Bunlardan yararlanarak öğrencilerin ilkeleri bulmaları istenebilir. Tartışılarak ilkeler bulunduktan sorularla tartışma ortamı açılabilir. Buldukları ve açıkladıkları ilkeleri sınıf ortamında dramatize edebilirler; verilen örnek olaylarda kullanıp gösterebilirler. Tüm bu basamaklardan sonra kukla, pandomim, sergi vb. etkinliklerle öğrendiklerini başkalarına öğretebilir.
7. Öğretmen yol gösterici, buldurucu, dönüt, düzeltme, ipucu, pekiştireç verici, öğrenci katılmasını sağlayıcı etkinlikleri yerinde ve zamanında etkili bir biçimde kullanmalıdır. Bunlar planda yer almalıdır. Hangi soruya, etkinliğe ne vereceği eğitim durumlarında yazılmalıdır.
8. Öğrenciler dersin kapanış bölümünden önce o üniteyle ilgili sergi düzenlemeli, burada herkes görev almalı, ünite boyunca yaptıklarını arkadaşlarına, diğer sınıflara, öğretmenlere, anne ve babalarına sunmalıdır.

9. Öğretmen kapanış bölümünü son özet, tekrar güdüleme ve kapanış olarak düzenlemelidir.
10. Öğretmen değerlendirme bölümünde izleme türü sınav yapmalı, her öğrencinin doğru ve yanlışlarını ona buldurup gerekli düzeltme etkinliklerine gitmeli ve öğrenciye not vermemelidir (Sönmez 2000, s.61-62).

Bu ilkelere göre hazırlanmış ders planları ile yürütülen derslerde öğrencilerin sıkılmadan, zevkle ders katıldıkları gözlenmiştir. Öğrencilere belli duygu ve değerlerin kazandırılması amacı ile eğitim programlarında duyuşsal hedeflere yer verilmesi, öğrencinin bilişsel hedeflerdeki başarısına duyuşsal hedeflerin etkisinin olmasıdır (Emir, 1996). Öğrencinin duyuşsal giriş özelliklerinin bilişsel hedeflerde ulaştığı başarı düzeyini etkilediği yapılan araştırmalarla kanıtlanmıştır. Duyuşsal giriş özellikleri ilgiler, tutumlar ve akademik benlik kavramının bileşkesidir (Bloom, 1979). Bu çalışmada Sosyal Bilgiler öğretiminde öğrencilerin derse ilişkin tutumlarının akademik başarıya etkisi incelenmiştir.

Derse Yönelik Tutum

Bir derste öğrenci başarısını belirleyen ana faktörlerden biri de duyuşsal giriş davranışlarıdır. Duyuşsal giriş davranışları arasında öğrencinin derse karşı ilgisi, tutumu ve akademik benlik kavramı önemli bir yer tutmaktadır (Özçelik, 1992). Tutum, bir bireye atfedilen onun bir psikolojik obje ile ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını düzenli bir biçimde oluşturan bir eğilimdir (Smith, 1968; Aktaran & Kağıtcıbaşı, 1999). Tutum bir kimse, nesne ya da durumla ilgili oldukça organize ve sürekli olan inanç ve duygulardır. Bu inanç ve duygular bireyin o kimse, nesne ya da duruma karşı belirli bir biçimde davranmasına yol açar (Cüceloğlu, 1993).

Tutumlar olumlu ya da olumsuz davranış eğilimleri oluştururlar. Tutumlar henüz gelişmemişse tarafsız, beğenmeyici ret edici yönde ise olumsuz, beğenici kabul edici yönde ise olumludur. Genellikle dersle ilgili tutumlar derste başarılı olmak, konularına ilgi duymak, konuların önemini görebilmek vb. sonucunda oluşur. Olumlu tutumlar öğrenmeyi kolaylaştırır, olumsuz tutumlar öğrenmeye ket vurur (Turgut, 1984). A.B.D. de yapılan araştırmalar, Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutum derecesinin dil ve edebiyat ile sayısal derslere göre daha düşük olduğunu, bunun nedeninin de ders hedefleri ve gelecek yaşamlarında ne gibi fonksiyonu olacağı konusunda

kesin bilgilerinin olmamasıdır (Shung & Berry, 1987; Kincheloe, 1991; Van Cleaf, 1991; Aktaran, Öztürk & Otluoğlu, 2002). 1997-1998 öğretim yılında İstanbul Kadıköy ilçesinde bir ilköğretim okulunda yapılan bir çalışmada, dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik düzeyi araştırılmıştır. Çalışma sonunda, araştırmaya katılan 85 öğrencinin %58.8'i Sosyal Bilgiler dersini sevdiğini, %29.4'ü sevmediğini, %11.8' i ise kararsız olduğunu belirtmiştir. Öztürk & Baysal tarafından 400 civarında öğrenci üzerinde yapılan araştırmanın sonuçlarında da hemen hemen aynı sonuçlara ulaşılmıştır (Öztürk & Otluoğlu, 2002). Tutum ve başarı arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla Bloom ve arkadaşlarının yaptığı araştırmada dersle ilgili duyuşsal özelliklerle başarı arasında $r=0,34$ dolayında ilişki olduğu saptanmış ve başarıda gözlenen toplam değişkenliğin %12-30 arasındaki kısmı dersle ilgili duyuşsal özelliklerdeki farkla açıklanabilmektedir. (Bloom, 1979)

Bu araştırmada ele alınan Sosyal Bilgiler Öğretiminde programlandırılmış öğretimin derse karşı tutuma, erişime ve kalıcılığa etkisi incelenmiştir. Ezbere öğretimden uzaklaştırarak öğrencilere bilgiyi bulup yeniden örgütleyip kullanmalarının yolu kazandırılmaya çalışılmıştır. Öğrencilerin ezbere öğrenmeden kurtulmaları için yaparak, yaşayarak bilginin kazandırılması, görsel araçlara ağırlık verilmesi, öğrencilere rahat bir sınıf ortamı sağlanması ve eğitim programlarının hazırlanmasında da bunlara fırsat verilmelidir. Öğrencilerin kendi öğrenmelerini kendilerinin gerçekleştirmesine ve derse karşı olumlu tutumlar geliştirmelerine destek olunmalıdır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı şimdiye kadar ileri sürülen öğrenme-öğretme stratejisi, kuram, yöntem, teknik ve taktiklerin her birinden farklı olarak ele alınan programlandırılmış öğretim modelinin yukarıda belirtilen ilkelere göre planlanıp uygulamasının olanaklı olup olmadığını belirlemek, böyle bir modelle ders işlenince öğrencilerin istedik davranışları kazanıp kazanmadığını saptamaktır. Bunun yanı sıra önerilen model yenidir ve çok az uygulanmıştır. Bu yaklaşımla ders işlemenin bir diğer amacı; sınıfta disiplini ve derse etkin katılımı sağlama, öğrencinin dikkatini sürekli uyanık tutma, öğrencinin mantığını çalıştırma, bilgiyi bulup kullanma ve ondan yenilerini üretme, derse ilgi duyma, öğretmenin dersi kolayca işleme gibi özellikleri ne derece gerçekleştirdiğini belirlemek amacıyla bu çalışma yapılmıştır.

Problem Cümlesi

Programlandırılmış öğretim yapılan grubun Sosyal Bilgiler dersindeki erişimi ortalaması ve kalıcılık puanlarıyla, geleneksel öğretim yapılan grubun Sosyal Bilgiler dersindeki erişimi ortalaması ve kalıcılık puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Denenceler

1. Programlandırılmış öğretim yapılan grubun Sosyal Bilgiler dersinde bilgi düzeyindeki erişimi ortalama puanlarıyla, geleneksel öğretim yapılan grubun Sosyal Bilgiler dersindeki erişimi ortalama puanları (Bilgi, Kavrama, Uygulama, Bilgiyi bulma, kullanma ve o bilgiden yenilerini üretme, Toplam erişim düzeyi) arasında birinci grubun lehine anlamlı bir fark vardır.
2. Programlandırılmış öğretim yapılan grubun Sosyal Bilgiler dersinde kalıcılık ortalama puanlarıyla, geleneksel öğretim yapılan grubun Sosyal Bilgiler dersindeki kalıcılık ortalama puanları arasında birinci grubun lehine anlamlı bir fark vardır.
3. Programlandırılmış öğretim yapılan grubun Sosyal Bilgiler dersine karşı tutum puanlarıyla, geleneksel öğretim yapılan grubun tutum puanları arasında birinci grubun lehine anlamlı bir fark vardır.

II. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmada deneysel yöntem kullanılmıştır. Bu yöntemin “**Kontrol Gruplu Ön Test -Son Test Deseni**” tercih edilmiştir. Araştırma iki grup üzerinde gerçekleştirilmiştir. Gruplar random yoluyla deney ve kontrol grubu olarak atanmıştır. Deney grubunda Programlandırılmış Öğretime göre hazırlanan eğitim programı ve ders materyalleri kullanılarak Sosyal Bilgiler öğretimi yapılırken, kontrol grubunda geleneksel öğretim sürdürülmüştür. Araştırma Bolu İlinde bulunan Atatürk İlköğretim Okulu 4. sınıf öğrencilerinden 84 öğrenci üzerinde ve “**Tarih, İlk Yurdumuz ve Tarihte Anadolu**” ünitesinde yürütülmüştür. Araştırmada çoktan seçmeli 33 maddeden oluşan bir test, Bilgiyi bulma, kullanma ve o bilgiden yenilerini üretme düzeyindeki erişimi ortaya koymak için 7 sorudan oluşan essey tipi sınavdan ve öğrencilerin derse karşı tutumlarını ortaya koymak için hazırlanmış olan tutum ölçeğinden elde edilen veriler analizde kullanılmıştır.

Çoktan seçmeli test oluşturulurken hazırlanan taslak ön test bu dersti alıp geçmiş olan 5. sınıf öğrencileri ile hiç almamış olan 3. sınıf öğrencilerine uygulanmıştır. Madde güçlükleri ve ayırıcılık indisleri yüksek olan (.30'un üzerinde) maddeler teste alınarak 33 sorudan oluşan bir test

hazırlanmıştır. 33 maddeden oluşan bir test ve 7 sorudan oluşan essey tipi bir sınav uygulanmıştır. Bu test 3. ve 5. sınıf öğrencilerine uygulanarak güvenilirliği hesaplanıp istenilen düzeye getirilmiştir. Testin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı 0.93 bulunmuştur. Hazırlanan bu test deney ve kontrol gruplarına uygulama yapmadan önce; uygulama bittikten sonra ve uygulamadan 21 gün sonra tekrar verilmiştir.

Tutum ölçeği Emir (2001) tarafından Baykul'un matematik tutum ölçeğinden uyarlanmış olan sosyal bilgiler tutum ölçeği kullanılmıştır. Tutum puanları bu ölçekten elde edilen puanlardan elde edilmiştir. Tutum ölçeğinin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı 0.71'dir. Tutum ölçeği de uygulamadan önce ve uygulamadan sonra tekrar uygulanmıştır. Verilerin analizinde ortalama, standart sapma, "t" testi kullanılmıştır.

Öğrenci gruplarının denkleştirilmesinde, ön-test puanları, ön-tutum puanları kullanılmıştır. Elde edilen veriler aşağıda ayrı ayrı sunulmuştur.

Grupların Ön Test Puanlarına İlişkin Bulgular

"Programlandırılmış öğretim yapılan grup ile geleneksel öğretim yapılan grubun ön test puanlarının ortalamaları, standart sapmaları ve bu puanlar arasında anlamlı bir fark olup olmadığına ilişkin "t" testi sonuçları Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo -1 Grupların Ön Test Puanları

	SORU SAYISI	n	X	Ss	t
DENEY	33	42	11.55	2.91	0.41
KONTROL	33	42	11.83	3.45	

Tablo 1'deki analiz sonuçları toplam ön test puan ortalamaları deney grubunun 11.55, kontrol grubunun ise 11.83'dür. Grupların ön test puan ortalamaları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı "t" testiyle yoklanmış, gözlenen 0.41 "t" değeri 82 serbestlik ve .05 manidarlık düzeyinde anlamlı bulunmamıştır. Her iki grubun ön test puanları açısından birbirine denk kabul edilebileceğini göstermektedir.

Grupların Ön Tutum Puanlarına İlişkin Bulgular

"Programlandırılmış öğretim yapılan grup ile geleneksel öğretim yapılan grubun ön tutum puanlarının ortalamaları, standart sapmaları ve bu

puanlar arasında anlamlı bir fark olup olmadığına ilişkin “t” testi sonuçları Tablo 3’de sunulmuştur.

Tablo -3 Grupların Ön Tutum Puanları

	n	x	Ss	T
DENEY	42	14.31	4.08	1.20
KONTROL	42	15.47	4.78	

Tablo-3’deki analiz sonuçları grupların ön tutum puanları ortalamaları deney grubunun 14.31, kontrol grubunun ise 15.47’dir. Grupların ön tutum puanı ortalamaları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı “t” testiyle yoklanmış, gözlenen 1.20 “t” değeri 82 serbestlik ve .05 manidarlık düzeyinde anlamlı bulunmamıştır. Her iki grubun ön tutum puanları açısından birbirine denk kabul edilebileceğini göstermektedir.

III. BULGULAR VE YORUM

Bu araştırmada, Sosyal Bilgiler dersinin hedef ve hedef-davranışlarını kazandırmada programlandırılmış öğretim etkinliklerinin, öğrencilerin derse karşı tutumlarına, erişim düzeylerine, kalıcılık puanlarına etkisinin olup olmadığı araştırılmıştır. Araştırmanın bulguları ve bulgulara ilişkin yorumlar aşağıda verilmiştir.

Bilgi Düzeyi Erişimlerine İlişkin Bulgular

“Programlandırılmış öğretim yapılan grubun Sosyal Bilgiler dersinde bilgi düzeyindeki erişim ortalama puanlarıyla, geleneksel öğretim yapılan grubun Sosyal Bilgiler dersindeki bilgi düzeyi erişim ortalama puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark vardır.” Bu denenceyi test etmek için önce deney ve kontrol gruplarının ön test son test puanlar farkının (erişim) ortalama ve standart sapmaları hesaplanmıştır, deney ve kontrol grupları arasındaki farka “t” testi ile bakılmıştır. Bu veriler Tablo-4’de sunulmuştur.

Tablo-4 Grupların Bilgi Düzeyi Erişimleri

	SORU SAYISI	n	ÖNTEST		SONTEST		T	ERİŞİM		t
			x	Ss	x	Ss		x	Ss	
DENEY	12	42	4.43	1.80	7.52	1.84	8.30	3.10	2.42	3.99
KONTROL	12	42	4.98	2.05	5.81	1.61	1.96	.83	2.76	

Tablo-4’de görüldüğü gibi deney grubunun **bilgi düzeyi** ön test ve son test puanlarına ait ortalamalar sırasıyla 4.43 ve 7.52 olarak bulunmuştur.

Bu iki değer arasındaki fark “t” testi ile yoklanmış, gözlenen 8.30 “t” değeri 41 serbestlik ve .01 düzeyinde **anlamlı bulunmuştur**. Kontrol grubuna ait bilgi düzeyi ön test ve son test puanlarına ait ortalamaları ise, 4.98 ve 5.81 olarak bulunmuştur. Bu iki değer arasındaki fark “t” testi ile yoklanmış, gözlenen 1.96 “t” değeri 41 serbestlik derecesinde **anlamlı bulunmamıştır**. Grupların **bilgi düzeyi** erişi ortalamaları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı “t” testiyle yoklanmış, gözlenen 3.99 “t” değeri 82 serbestlik ve .01 manidarlık düzeyinde deney grubu lehine **anlamlı bulunmuştur**. Bu verilere dayanarak Sosyal Bilgiler dersinin öğretiminde programlandırılmış öğretim etkinlikleriyle yapılan öğretim bilgi düzeyi davranışlarını kazandırmada geleneksel öğretime göre daha etkili olduğu ve başarıyı artırdığı söylenebilir. Bilgi düzeyindeki davranışları kazandırırken sunuş ve buluş yolu stratejileri kullanılmıştır. Resim setlerini ve kuklaları kullanarak öğrencilerin ilke ve kavramları bulmalarını sağlamıştır. İzleme testinden sonra öğrenmelerdeki eksikleri ve yanlışlıkları gidermek için tamamlama ve düzeltme çalışmaları yapılmıştır. Bu araştırmanın bulguları daha önce yapılmış olan çalışma bulgularla paralellik gösterme olup (Acar, 1997; Kılıç, 1999; Alacapınar, 2001; Sönmez, 2000), bu çalışmaları desteklemektedir.

Kavrama Düzeyi Erişilerine İlişkin Bulgular

“Programlandırılmış öğretim yapılan grubun Sosyal Bilgiler dersinde kavrama düzeyindeki erişi ortalama puanlarıyla, geleneksel öğretim yapılan grubun Sosyal Bilgiler dersindeki kavrama düzeyi erişi ortalama puanları arasında birinci gurubun lehine anlamlı bir fark vardır.” Bu denenceyi test etmek için önce deney ve kontrol gruplarının ön test son test puanlar farkının (erişi) ortalama ve standart sapmaları hesaplanmıştır, deney ve kontrol grupları arasındaki farka “t” testi ile bakılmıştır. Bu veriler Tablo-5’de sunulmuştur.

Tablo-5 Grupların Kavrama Düzeyi Erişileri

	SORU SAYISI	n	ÖNTEST		SONTEST		T	ERİŞİ		t
			x	Ss	x	Ss		x	Ss	
DENEY	12	42	3.81	1.76	8.60	1.71	12.34	4.79	2.51	2.80
KONTROL	12	42	3.79	1.84	6.81	2.43	6.10	3.02	3.21	

Tablo-5’de görüldüğü gibi deney grubunun **kavrama düzeyi** ön test ve son test puanlarına ait ortalamalar sırasıyla 3.81 ve 8.17 olarak bulunmuştur. Bu iki değer arasındaki fark “t” testi ile yoklanmış, gözlenen 12.34 “t” değeri 41 serbestlik ve .01 düzeyinde **anlamlı bulunmuştur**.

Kontrol grubuna ait bilgi düzeyi ön test ve son test puanlarına ait ortalamaları ise, 3.79 ve 6.81 olarak bulunmuştur. Bu iki değer arasındaki fark “t” testi ile yoklanmış, gözlenen 6.10 “t” değeri 41 serbestlik derecesinde ve .01 düzeyinde **anlamlı bulunmuştur**. Grupların **kavrama düzeyi** erişimi ortalamaları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı “t” testiyle yoklanmış, gözlenen 2.80 “t” değeri 82 serbestlik ve .05 manidarlık düzeyinde deney grubu lehine **anlamlı bulunmuştur**. Bu verilere dayanarak Sosyal Bilgiler dersinin öğretiminde programlandırılmış öğretim etkinlikleriyle yapılan öğretimin kavrama düzeyi davranışlarını kazandırmada geleneksel öğretime göre daha etkili olduğu ve başarıyı artırdığı söylenebilir. Kavrama düzeyindeki davranışları kazandırmada buluş yolu stratejisi kullanılmıştır. Sınıfta tartışma ortamı açılmıştır, tartışma sırasında ipucu, pekiştirici dönüt ve düzeltme verilmiştir. Bunun yanı sıra Kazanılan davranışları pekiştirmek için küçük grup büyük grup tartışması, güdümlü tartışma ve zıt panel teknikleri kullanılmıştır. Bu araştırmanın bulguları daha önce yapılmış olan çalışma bulgularla paralellik gösterme olup (Acar, 1997; Kılıç, 1999; Alacapınar, 2001; Sönmez, 2000), bu çalışmaları desteklemektedir.

Uygulama Düzeyi Erişilerine İlişkin Bulgular

“Programlandırılmış öğretim yapılan grubun Sosyal Bilgiler dersinde uygulama düzeyindeki erişimi ortalama puanlarıyla, geleneksel öğretim yapılan grubun Sosyal Bilgiler dersindeki uygulama düzeyi erişimi ortalama puanları arasında birinci grubun lehine anlamlı bir fark vardır.” Bu denenciyi test etmek için önce deney ve kontrol gruplarının ön test son test puanlar farkının (erişimi) ortalama ve standart sapmaları hesaplanmıştır, deney ve kontrol grupları arasındaki farka “t” testi ile bakılmıştır. Bu veriler Tablo-6’da sunulmuştur.

Tablo-6 Grupların Uygulama Düzeyi Erişimleri

	SORU SAYISI	n	ÖNTEST		SONTEST		T	ERİŞİMİ		t
			x	Ss	x	Ss		x	Ss	
DENEY	9	42	2.05	1.25	4.86	1.89	8.87	2.81	2.05	2.63
KONTROL	9	42	2.19	1.21	3.52	2.23	2.87	1.33	3.0	

Tablo-6’da görüldüğü gibi deney grubunun uygulama düzeyi ön test ve son test puanlarına ait ortalamalar sırasıyla 2.05 ve 4.86 olarak bulunmuştur. Bu iki değer arasındaki fark “t” testi ile yoklanmış, gözlenen 8.87 “t” değeri 41 serbestlik ve .01 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Kontrol

grubuna ait uygulama düzeyi ön test ve son test puanlarına ait ortalamaları ise, 2.19 ve 3.52 olarak bulunmuştur. Bu iki değer arasındaki fark “t” testi ile yoklanmış, gözlenen 2.87 “t”değeri 41 serbestlik ve .05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Grupların uygulama düzeyi erişim ortalamaları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı “t” testiyle yoklanmış, gözlenen 2.63 “t” değeri 82 serbestlik ve .05 düzeyinde deney grubu lehine anlamlı bulunmuştur. Bu verilere dayanarak Sosyal Bilgiler dersinin öğretiminde programlandırılmış öğretim etkinlikleriyle yapılan öğretimin bilgi düzeyi davranışlarını kazandırmada geleneksel öğretime göre daha etkili olduğu ve başarıyı artırdığı söylenebilir. Bu düzeydeki davranışları kazandırmada araştırma soruşturma yolu stratejisi kullanılmıştır. Örnek olay, beyin fırtınası, görüşme gibi yöntem ve teknikleri kullanılmıştır. Kazanılan davranışları pekiştirmek için örnek şarkı, kukla oyunu ve dramatizasyonlardan yararlanılmıştır. Her öğrencinin derse katılması sağlanmıştır. Bu araştırmanın bulguları daha önce yapılmış olan çalışma bulgularla paralellik gösterme olup (Acar, 1997; Kılıç, 1999; Sönmez, 2000), bu çalışmaları desteklemektedir.

Grupların Bilgiyi Bulma, Kullanma ve Yeniden Üretme Düzeyi Erişimleri “Programlandırılmış öğretim yapılan grubun Sosyal Bilgiler dersinde bilgiyi bulma, kullanma ve yeniden üretme düzeyi erişim ortalamalarıyla, geleneksel öğretim yapılan grubun bilgiyi bulma, kullanma ve yeniden üretme düzeyi erişim ortalamaları arasında birinci grubun lehine anlamlı bir fark vardır.” Bu denenciyi test etmek için önce deney ve kontrol gruplarının ön test son test puanları farkının (erişim) ortalaması ve standart sapmaları hesaplanmıştır, deney ve kontrol grupları arasındaki farka “t” testi ile bakılmıştır. Bu veriler Tablo-7’de sunulmuştur.

Tablo-7 Grupların Bilgiyi Bulma, Kullanma ve Yeniden Üretme Düzeyi Erişimleri

	SORU SAYISI	n	ÖNTEST		SONTEST		T	ERİŞİM		t
			x	Ss	x	Ss		x	Ss	
DENEY	7	42	1.26	1.23	6.48	3.29	10.07	5.21	3.35	5.57
KONTROL	7	42	.76	1.08	2.48	2.00	4.81	1.71	2.31	

Tablo-7’de görüldüğü gibi deney grubunun bilgiyi bulma, kullanma ve yeniden üretme düzeyi ön test ve son test puanlarına ait ortalamalar sırasıyla 1.26 ve 6.48 olarak bulunmuştur. Bu iki değer arasındaki fark “t” testi ile yoklanmış, gözlenen 10.07 “t” değeri 41 serbestlik ve .01 düzeyinde anlamlı

bulunmuştur. Kontrol grubuna ait bilgiyi bulma, kullanma ve yeniden üretme düzeyi ön test ve son test puanlarına ait ortalamaları ise, .76 ve 2.48 olarak bulunmuştur. Bu iki değer arasındaki fark “t” testi ile yoklanmıştır, gözlenen 4.81 “t” değeri 41 serbestlik ve .01 düzeyinde **anlamli bulunmuştur.** Grupların bilgiyi bulma, kullanma ve yeniden üretme düzeyi erişti ortalamaları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı “t” testiyle yoklanmıştır, gözlenen 5.57 “t” değeri 82 serbestlik ve .01 manidarlık düzeyinde **anlamli bulunmuştur.** Bu verilere dayanarak Sosyal Bilgiler dersinin öğretiminde programlandırılmış öğretim etkinlikleriyle yapılan öğretimin bilgiyi bulma, kullanma ve yeniden üretme düzeyi davranışlarını kazandırmada geleneksel öğretime göre daha etkili olduğu ve başarıyı artırdığı söylenebilir. Bu düzeyde öğrencilerden yeni bilgiyi bulmaları, buldukları bilgiyi kullanmaları ve o bilgiden yeni özgün, benzersiz yaratıcı bilgiler üretmeleri istenmiştir. Programlandırılmış öğretimde en önemli nokta öğrencilerin sunulan materyalden bilgiyi bulmaları, buldukları bilgiyi kullanmaları ve o bilgiden bilgiler üretmeleri sağlanabilmesidir Buluş yolu stratejisi, örnek olay, beyin fırtınası, dramatizasyon gibi yöntem ve teknikler bu düzeydeki davranışları kazandırmada kullanılmıştır. Bu araştırmanın bulguları daha önce yapılmış olan çalışma bulgularla paralellik gösterme olup (Kılıç 1999, Sönmez 2000 Alacapınar 2001), bu çalışmaları desteklemektedir.

Toplam Eriş Düzeylerine İlişkin Bulgular

”Programlandırılmış öğretim yapılan grubun Sosyal Bilgiler dersinde toplam eriş puanlarıyla, geleneksel öğretim yapılan grubun Sosyal Bilgiler dersindeki toplam eriş puanları arasında birinci grubun lehine anlamlı bir fark vardır”. Bu denenciyi test etmek için önce deney ve kontrol gruplarının ön test son test puanlar farkının (eriş) ortalama ve standart sapmaları hesaplanmıştır, deney ve kontrol grupları arasındaki farka “t” testi ile bakılmıştır. Bu veriler Tablo-8’de sunulmuştur.

Tablo-8 Grupların Toplam Eriş Düzeyi

	SORU SAYISI	n	ÖNTEST		SONTEST		T	ERİŞİ		
			x	Ss	x	Ss		x	Ss	t
DENEY	40	42	11.55	2.91	27.50	5.58	15.14	15.95	6.83	6.18
KONTROL	40	42	11.83	3.45	18.55	5.02	6.34	6.71	6.87	

Tablo-8’de görüldüğü gibi deney grubunun toplam eriş ön test ve son test puanlarına ait ortalamalar sırasıyla 11.55 ve 27.50 olarak bulunmuştur.

Bu iki değer arasındaki fark “t” testi ile yoklanmış, gözlenen 15.14 “t”değeri 41 serbestlik ve .01 düzeyinde **anlamlı bulunmuştur**. Kontrol grubuna ait toplam erişi ön test ve son test puanlarına ait ortalamaları ise, 11.83 ve 18.55 olarak bulunmuştur. Bu iki değer arasındaki fark “t” testi ile yoklanmış, gözlenen 6.34 “t” değeri 41 serbestlik ve **01** düzeyinde **anlamlı bulunmuştur**. Grupların toplam erişi puanları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı “t” testiyle yoklanmış, gözlenen 6.18 “t” değeri 82 serbestlik ve .01 manidarlık düzeyinde **anlamlı bulunmuştur**. Bu verilere dayanarak Sosyal Bilgiler dersinin öğretiminde programlandırılmış öğretim etkinlikleriyle yapılan öğretim toplam erişiyi artırmada geleneksel öğretime göre daha etkili olduğu ve başarıyı artırdığı söylenebilir. Bu araştırmanın bulguları daha önce yapılmış olan çalışma bulgularla paralellik gösterme olup (Kılıç, 1999; Sönmez, 2000; Alacapınar, 2001), bu çalışmaları desteklemektedir.

Toplam Kalıcılık Puanlarına İlişkin Bulgular

“Programlandırılmış öğretim yapılan grubun Sosyal Bilgiler dersinde toplam kalıcılık puanlarıyla, geleneksel öğretim yapılan grubun Sosyal Bilgiler dersindeki toplam kalıcılık puanları arasında **birinci gurubun lehine anlamlı bir fark vardır.**” Bu denenceyi test etmek için önce deney ve kontrol gruplarının ön test son test puanlar farkının (erişi) ortalama ve standart sapmaları hesaplanmıştır, deney ve kontrol grupları arasındaki farka “t” testi ile bakılmıştır. Bu veriler Tablo-9’da sunulmuştur.

Tablo -9 Grupların Toplam Kalıcılık Puanları

	SORU SAYISI	n	KALICILIK X	Ss	t
DENEY	35	37	26.71	6.02	7.99
KONTROL	35	37	17.05	5.03	

Tablo-9’da görüldüğü gibi deney grubunun toplam kalıcılık puanı ortalaması 26.71 standart sapması 6.02 olarak hesaplanmıştır. Kontrol grubunun toplam kalıcılık puanı ortalaması 17.05 standart sapması 5.03 olarak bulunmuştur. Grupların toplam kalıcılık puanları ortalamaları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı “t” testi ile yoklanmış, gözlenen 7.99 “t” değeri 82 serbestlik derecesinde .01 manidarlık düzeyinde **anlamlı bulunmuştur**. Bu verilere dayanarak Sosyal Bilgiler dersinin öğretiminde programlandırılmış öğretim etkinlikleriyle yapılan öğretim toplam kalıcılığı sağlamada geleneksel öğretime göre daha etkili olduğu söylenebilir. Bu araştırmanın bulguları daha önce yapılmış olan çalışma bulgularla

paralellik gösterme olup (Kılıç 1999, Sönmez 2000 Alacapınar 2001), bu çalışmaları desteklemektedir.

Grupların Tutum Puanlarına İlişkin Bulgular

"Programlandırılmış öğretim yapılan grubun Sosyal Bilgiler dersine karşı tutum puanlarıyla, geleneksel öğretim yapılan grubun Sosyal Bilgiler dersine karşı tutum puanları arasında birinci grubun lehine anlamlı bir fark vardır. Bu denenceyi test etmek için önce deney ve kontrol gruplarının ön tutum son tutum puanları farkının (erişi) ortalama ve standart sapmaları hesaplanmıştır, deney ve kontrol gruplarının tutum puanları arasındaki farka "t" testi ile bakılmıştır. Bu veriler Tablo-10'da sunulmuştur.

Tablo -10 Grupların Tutum Puanları

	SORU SAYISI	n	ÖNTUTUM		SONTUTUM		t	ERİŞİ		t
			x	Ss	x	Ss		x	Ss	
DENEY	26	42	103.55	14.45	113.05	11.05	4.45	9.50	13.82	3.35
KONTROL	26	42	104.36	15.19	103.83	17.13	.25	.52	13.59	

Tablo-10'da görüldüğü gibi deney grubunun ön ve son tutum puanlarına ait ortalamalar sırasıyla 103.55 ve 113.05 olarak bulunmuştur. Bu iki değer arasındaki fark "t" testi ile yoklanmış, gözlenen 4.45 "t"değeri 41 serbestlik ve .01 düzeyinde **anlamlı bulunmuştur**. Kontrol grubuna ait ön ve son tutum puanlarına ait ortalamaları ise, 104.36 ve 103.83 olarak bulunmuştur. Bu iki değer arasındaki fark "t" testi ile yoklanmış, gözlenen .25 "t"değeri 41 serbestlik derecesinde **anlamlı bulunmamıştır**. Grupların tutum puanları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı "t" testiyle yoklanmış, gözlenen 3.35 "t" değeri 82 serbestlik ve .01 manidarlık düzeyinde **anlamlı bulunmuştur**. Bu verilere dayanarak Sosyal Bilgiler dersinin öğretiminde programlandırılmış öğretim etkinlikleriyle yapılan öğretimin öğrencilerin derse ilişkin tutumlarını artırmada geleneksel öğretime göre daha etkili olduğu söylenebilir. Araştırmanın bulguları daha önceden yapılmış araştırma bulguları ile paralellik göstermektedir. Duyuşsal giriş özelliklerinden derse ilişkin tutumun akademik başarıyla ilişkisinin olduğu Bloom'un incelediği çalışmalarda ve Crosswhitw (1972), Baykul (1986), Emir (2001) tarafından yapılan çalışmalar da ortaya konulmuştur. Bu araştırmada elde edilen bulgular daha önce yapılmış olan araştırma bulgularını desteklemektedir.

IV. SONUÇ

Programlandırılmış öğretim etkili bir yöntem olarak görülmektedir. Bu model daha geniş bir örneklem grubunda test edilmelidir. Ayrıca bu modeli uygulayıp başkalarına öğretecek eleman yetiştirilmelidir. Bu model öğretmen yetiştiren kurumlarda öğretmen adaylarına öğretilirse öğrenme öğretme etkinliklerinin daha verimli olmasına katkı getirilmiş olur. Öğretmen adayları mezuniyetten sonra kendi yetiştirecekleri öğrencilerinin öğrenmelerine de daha fazla katkı getirecekleri düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Acat, B. (1997). Programlandırılmış Eğitimin Milli Coğrafya Dersindeki Öğrenci Başarı Düzeyine Etkisi (Yayınlanmamış Araştırma). Ankara.
- Alacapınar, F. (2001). Hayat Bilgisi Öğretiminde Programlandırılmış Öğretimin Erişime ve Kalıcılığa Etkisi. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara : Hacettepe Üniversitesi).
- Barth, J., L. (1991) Elementary and Junior High / Middle Social Studies Curriculum, Activities and Materials (Third Edition). Langham: University Press of America. Inc.
- Barth, J. L. & Demirtaş, A. (1997) İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi. Ankara: YÖK/Dünya Bankası Milli Eğitim Geliştirme Projesi Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi Yayınları.
- Baykul, Y. (1990). İlkokul Beşinci Sınıftan Lise ve Dengi Okulların Son Sınıflarına Kadar Matematik ve Fen Derslerine karşı Tutumda Görülen Değişmeler Ve Öğrenci Seçme Sınavındaki Başarı İle İlişkili Olduğu Düşünülen Bazı Faktörler Ankara : ÖSYM Yayınları.
- Bloom, B. S. (1979). İnsan Nitelikleri ve Okulda Öğrenme. (Çev: Durmuş Ali Özçelik) Ankara: M.E. Basımevi.
- Cüceloğlu, D. (1993). İnsan ve Davranışı. Ankara: Remzi Kitabevi A.Ş.
- Demirel, Ö. (1997). Eğitimde Program Geliştirme. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Ertürk, S. (1998). Eğitimde "Program" Geliştirme. Ankara: Meteksan Matbaacılık
- Emir, S. (2001) Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yaratıcı Düşünmenin Erişime ve Kalıcılığa Etkisi (yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara:Hacettepe Üniversitesi.
- Erden, M. (1997). Sosyal Bilgiler Öğretimi. İstanbul:Alkım Yayınevi
- Evns, J. M. & Brueckner, M. M. (1990). Elementary Social Studies, Teaching for Today and Tomorrow. Massachusetts:Allyn and Bacon, A Division of Simon & Schuster. Inc.
- Kayabaşı, Y. (1997). Programlandırılmış, Dünya Bankası Eğitim Projesi ve Öğretime Göre Eğitim Gören Öğrencilerin Erişi ve Kalıcılık Düzeyleri. (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Ankara :Hacettepe Üniversitesi.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2001). İnsan insana. İstanbul:Evrım Yayınevi
- Kassin, S. M. & Sharon, S. B. (1989). Social Psychology. Boston: Houghton Misslin Company.
- Kılıç, A. (1999). İlkokuma Yazma Öğretiminde Programlandırılmış Öğretime Göre

- Metin Yönteminin Etkililiği. (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Özçelik, D. A. (1992). Eğitim Programları ve Öğretim (Genel Öğretim Yöntemi). Ankara : ÖSYM Yayınları.
- Öztürk, C., R. OTLUOĞLU(2002) Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler Ve Yazılı Materyaller Ankara: Pegem A Yayıncılık
- Senemoğlu, N. (2000). Gelişim Öğrenme ve Öğretim. Ankara: Gazi Yayınevi.
- Sönmez, V. (2000). Program Geliştirmede Öğretmen Elkitabı. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sönmez, V. (1998). Gelecekteki Olası Eğitim Sistemleri. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sönmez, V. (2000). Programlandırılmış Öğretime Göre Öğretmen Yetiştirme. Eğitim Araştırmaları .: Anı Yayıncılık.
- Sönmez, V. (2000). Sosyal Bilgiler Öğretimi. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Turgut, F. (1984) Eğitimde Ölçme Değerlendirme. Ankara:Saydam Matbaacılık.

Yazışma Adresi

Yard. Doç. Dr. Serap EMİR
Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü
14280-BOLU
e-mail: semir@ibu.edu.tr